

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER	IX
KISALTMALAR	XXI
GİRİŞ	1
I. KONUNUN TAKDİMİ	1
II. KONUNUN SINIRLANDIRILMASI VE İNCELEME PLANI	7

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL PİYASA, TÜREV PİYASA, TÜREV SÖZLEŞME KAVRAMLARI İLE VADELİ İŞLEM PİYASALARININ KATILIMCILARI VE VADELİ İŞLEM SÖZLEŞMELERİNİN İŞLEYİŞ MEKANİZMASI

§1. FİNANSAL PİYASA VE TÜREV PİYASA KAVRAMLARI	11
I. Finansal Piyasa Kavramı ve Türleri	12
A. Finansal Piyasa Kavramı	12
B. Finansal Piyasa Türleri	14
1. İşlem Gören Varlıkların Vadesine Göre Finansal Piyasa Türleri	14

a.	Para Piyasaları	14
b.	Sermaye Piyasaları	15
2.	Örgütlenme Şekline Göre Finansal Piyasa Türleri.....	16
a.	Organize Piyasalar (Teşkilatlanmış Piyasalar)	16
b.	Organize Olmayan Piyasalar (Tezgâhüstü – Over the Counter (OTC)).....	17
3.	İşlemlerin Gerçekleşme Anına Göre Finansal Piyasa Türleri	18
a.	Spot Piyasalar	19
b.	Vadeli Piyasalar	19
II.	Türev Piyasalar Kavramı ve İşlevleri.....	20
A.	Türev Piyasalar Kavramı.....	20
B.	Türev Piyasaların İşlevleri	22
§2.	TÜREV SÖZLEŞME KAVRAMI, HUKUKİ TEMELLERİ VE BAŞLICA TÜRLERİ.....	23
I.	Türev Sözleşme Kavramı	23
II.	Türev Sözleşmelerin Hukuki Temelleri.....	25
III.	Başlıca Türev Sözleşme Türleri	29
A.	Swap Sözleşmeleri	30
B.	Opsiyon Sözleşmeleri.....	33
C.	Forward Sözleşmeler	35
1.	Forward Sözleşmenin Tanımı.....	36
2.	Forward Sözleşmenin Tarafları	38
3.	Forward Sözleşmenin Türleri	39
4.	Forward Sözleşmenin Hukuki Niteliği.....	41
5.	Forward Sözleşmenin Sona Ermesi	44
D.	Vadeli İşlem Sözleşmeleri (Futures)	44
§3.	VADELİ İŞLEM PİYASASI KAVRAMI, KATILIMCILARI, VADELİ İŞLEM SÖZLEŞMELERİNİN İŞLEYİŞ MEKANİZMASI VE DÜZENLENİŞİ.....	46

I. Vadeli İşlem Piyasası Kavramı	46
II. Vadeli İşlem Piyasalarının Katılımcıları	49
A. Müşteri.....	50
1. Alıcı (Uzun – Long Pozisyon).....	52
2. Satıcı (Kısa – Short Pozisyon).....	53
B. Borsa Üyesi Kavramı ve Takas Merkezine Üyelik Açısından Borsa Üyeliğinin Türleri (Aracı Kurum/ Aracı Kuruluş)	53
1. Borsa Üyesi Kavramı	55
2. Takas Merkezine Üyelik Açısından Borsa Üyeliğinin Türleri.....	56
a. Takas Üyesi Olan Piyasa Üyesi (Takas Üyesi)	57
b. Takas Üyesi Olmayan Piyasa Üyesi (Piyasa Üyesi) ...	59
C. Vadeli İşlem Borsası.....	60
D. Takas Merkezi ve Merkezi Karşı Taraf Kuruluşu	62
1. Takas Merkezi ve Merkezi Takas Sistemi.....	63
2. Merkezi Karşı Taraf Kuruluşu ve Merkezi Karşı Taraf Faaliyeti	65
III. Vadeli İşlem Piyasasında Vadeli İşlem Sözleşmesinin İşleyiş Mekanizması	69
A. Müşteri Emrinin Borsaya İletilmesi	70
B. Vadeli İşlem Piyasalarında Emir Eşleşimi ile Vadeli İşlem Sözleşmesinin Kurulması	73
1. Sesli Pazarlık Sistemi (Open Outcry)	73
2. Elektronik Sistem.....	75
IV. Günlük Değerleme ve Teminat Sistemleri	80
A. Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Sona Ermesi.....	81
1. Fiziki Teslimat	82
2. Nakdi Uzlaşma.....	85
3. Ters İşlem	87
V. Vadeli İşlem Piyasaları ve Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Düzenlenişi.....	90

A. Türk Hukukunda	91
B. Karşılaştırmalı Hukukta	94
1. Alman Hukuku.....	95
2. İsviçre Hukuku	99
3. Avrupa Birliği Hukuku	100
4. Amerikan Hukuku.....	102
5. İngiliz Hukuku	107

İKİNCİ BÖLÜM

VADELİ İŞLEM PİYASALARINDA EMİR İLETİMİ SÜRECİNDE MÜŞTERİ, PİYASA ÜYESİ VE TAKAS ÜYESİ ARASINDA OLUŞAN SÖZLEŞME İLİŞKİLERİ

§4. TÜREV ARAÇLARIN ALIM SATIMINA ARACILIK ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİ KAVRAMI, TARAFLARI, KURULMASI, TARAFLARIN KARŞILIKLI YÜKÜMLÜLÜKLERİ, HUKUKİ NİTELİĞİ	112
I. Çerçeve Sözleşme Kavramı	112
II. Çerçeve Sözleşmenin Tarafları.....	116
III. Çerçeve Sözleşmenin Kurulması	116
IV. Çerçeve Sözleşmede Tarafların Karşılıklı Yükümlülükleri.....	120
A. Piyasa/Takas Üyesinin Müşteriye Karşı Yükümlülükleri	120
B. Müşterinin Piyasa/Takas Üyesine Karşı Yükümlülükleri	122
V. Çerçeve Sözleşmenin Hukuki Niteliği.....	123
§5. VADELİ İŞLEM SÖZLEŞMESİNE ARACILIK SÖZLEŞMESİ KAVRAMI, TARAFLARI, KURULMASI, TARAFLARIN KARŞILIKLI YÜKÜMLÜLÜKLERİ, HUKUKİ NİTELİĞİ	129
I. Vadeli İşlem Sözleşmesine Aracılık Sözleşmesi (Bireysel Sözleşme) Kavramı.....	129
II. Bireysel Sözleşmenin Tarafları.....	130

III. Bireysel Sözleşmenin Kurulması.....	130
IV. Bireysel Sözleşmede Tarafların Karşılıklı Yükümlülükleri.....	131
A. Müşterinin Yükümlülükleri	132
1. Piyasa/Takas Üyesine Ücret Ödeme Borcu (Kurtaj) ..	133
2. Piyasa/Takas Üyesinin İşgörmeden Doğan Masraflarını Ödeme Borcu.....	136
3. Piyasa/Takas Üyesine Avans Verme Borcu	138
4. Piyasa/Takas Üyesini Borçtan Kurtarma Borcu	139
5. Piyasa/Takas Üyesinin Uğradığı Zararı Tazmin Borcu	141
B. Piyasa/Takas Üyesinin Yükümlülükleri	142
1. Müşteri Emrine Göre Vadeli İşlem Sözleşmesi Yapma ve Bu Sözleşmeyi Tasfiye Etme Borcu	142
a. Piyasa/Takas Üyesinin Şahsen İfa Borcu	143
b. Emrin Müşteri Talimatına Uygun Gerçekleştirilmesi Borcu	145
2. Sadakat ve Özen Borcu	147
a. Müşteri – Piyasa/Takas Üyesi İlişkilerinde Özen Borcunun Derecesi.....	148
b. Müşteri – Piyasa/Takas Üyesi İlişkilerinde Sadakat ve Özen Borcunun Özel Görünümleri	150
i. Provizyon Avcılığı (Churning) Yapmama Yükümlülüğü	150
ii. Kendi ve Üçüncü Şahıs Lehine Herhangi Bir Tasarrufta Bulunma Yasağı	151
iii. Müşterilere Eşit Davranma Yükümlülüğü	151
iv. Müşteri Aleyhine Manipülasyon Yasağı	152
v. Müşteri Sırlarının Saklanması Yükümlülüğü....	153
3. Bilgi ve Hesap Verme Borcu	154
4. Aydınlatma ve Risk Açıklama Borcu.....	156
5. Emrin İcrası Dolayısıyla Elde Ettiklerini Müşteriye Verme Borcu.....	160
V. Bireysel Sözleşmenin Hukuki Niteliği.....	162

§6. TAKAS ÜYESİ OLMAYAN PİYASA ÜYESİ İLE TAKAS ÜYESİ OLAN PİYASA ÜYESİ ARASINDAKİ SÖZLEŞME İLİŞKİSİ.....	167
I. Takas Sözleşmesi Kavramı.....	167
II. Takas Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve Müşteri – Piyasa/Takas Üyesi İlişkilerine Etkileri.....	168
A. Takas Sözleşmesinin Hukuki Niteliği.....	168
B. Takas Sözleşmesinin Müşteri – Piyasa/Takas Üyesi İlişkilerine Etkileri.....	170

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VADELİ İŞLEM SÖZLEŞMELERİNİN TANIMI, TARAFLARI, UNSURLARI, TÜRLERİ, BENZER SÖZLEŞMELERLE KARŞILAŞTIRILMASI, ÖZELLİKLERİ, HUKUKİ NİTELİĞİ, HÜKÜMLERİ

§7. VADELİ İŞLEM SÖZLEŞMELERİNİN TANIMI, TARAFLARI, UNSURLARI, TÜRLERİ VE BENZER SÖZLEŞMELERLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	173
I. Vadeli İşlem Sözleşmesinin Tanımı.....	173
II. Vadeli İşlem Sözleşmesinin Tarafları.....	176
III. Vadeli İşlem Sözleşmesinin Unsurları.....	177
A. Karşılıklı Anlaşma Unsuru.....	178
B. Vade Unsuru.....	178
C. Bedel (Fiyat) Unsuru.....	180
D. İşlem Konusu Varlık Unsuru (Dayanak Varlık).....	180
E. Teminat Unsuru	182
1. Teminat Kavramı	182
2. Teminat Türleri	184
a. Başlangıç Teminatı (Initial Margin).....	184

b. Sürdürme Teminatı (Maintenance Margin).....	186
c. Olağanüstü Durum Teminatı (Emergency Margin)	187
3. Teminata Konu Olabilecek Varlıklar	188
4. Teminatın Hukuki Niteliği.....	189
IV. Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Türleri	193
A. Pay Vadeli İşlem Sözleşmeleri	193
B. Endeks Vadeli İşlem Sözleşmeleri	195
C. Bono ve Tahvil Vadeli İşlem Sözleşmeleri.....	196
D. Döviz Vadeli İşlem Sözleşmeleri.....	196
E. Faiz Vadeli İşlem Sözleşmeleri	197
F. Emtia Vadeli İşlem Sözleşmeleri.....	198
G. Tarım Ürünlerine Dayalı Vadeli İşlem Sözleşmeleri	199
H. Hayvancılık Vadeli İşlem Sözleşmeleri	200
V. Petrol Vadeli İşlem Sözleşmeleri.....	201
A. Elektrik Vadeli İşlem Sözleşmeleri.....	202
B. İklim Değişikliği ve Karbona Dayalı Vadeli İşlem Sözleşmeleri.....	203
VI. Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Benzer Sözleşmelerle Karşılaştırılması	205
A. Satış Sözleşmesi ile Karşılaştırılması	206
B. Swap Sözleşmesi ile Karşılaştırılması.....	207
C. Opsiyon Sözleşmesi ile Karşılaştırılması	208
D. Forward Sözleşme ile Karşılaştırılması	209
§8. VADELİ İŞLEM SÖZLEŞMELERİNİN ÖZELLİKLERİ, HUKUKİ NİTELİĞİ, HÜKÜMLERİ.....	210
I. Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Özellikleri	211
A. Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Karşılıklı Bir Sözleşme Olması.....	212
B. Devir ve Temlik Borcu Doğuran Sözleşme Olması	213
C. Rızai Sözleşme Olması	214

D. Ticari İş Olması	215
E. Risk İçeren Sözleşme Olması	216
F. Kesin Vadeli İşlem Olması	216
G. Para Edimini İçeren Sözleşme Olması.....	218
H. Şekil Serbestine Tabi Olması.....	218
I. Standart Sözleşme Olması	220
II. Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği	221
A. Satım Sözleşmesi Görüşü.....	221
B. Kredi İşlemi Görüşü.....	225
III. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Tarafların Karşılıklı Yükümlülükleri.....	226
A. Takas Üyesinin Yükümlülükleri.....	227
1. Takas Üyesinin Vade Tarihine Kadar Olan Yükümlülükleri.....	227
a. Başlangıç Teminatını Yatırma Yükümlülüğü	227
b. Teminat Tamamlama Yükümlülüğü.....	228
2. Takas Üyesinin Vade Tarihindeki Yükümlülükleri	229
a. Dayanak Varlığın Zilyetliğini ve Mülkiyetini Devir Alma – Devir Etme Yükümlülüğü	229
b. Sözleşme ile Kararlaştırılan Vade Fiyatını Ödeme Yükümlülüğü (Uzun Pozisyon)	230
i. Diğer Yükümlülükler	231
ii. Dayanak Varlığı Gözden Geçirme ve Tespit Ettiği Ayıbı Takas Merkezine Bildirme Yükümlülüğü	231
iii. Dayanak Varlığın Zaptını Takas Merkezine Bildirme Yükümlülüğü	232
B. Takas Merkezinin Yükümlülükleri.....	233
1. Vade Tarihine Kadar Olan Yükümlülükleri	234
a. Günlük Değerleme Yapma Yükümlülüğü.....	234
b. Günlük Değerleme Neticesinde Teminat Hesabına Ödeme Yapma Yükümlülüğü	235
2. Vade Tarihindeki Yükümlülükleri	235

- a. Dayanak Varlığın Zilyetliğini ve Mülkiyetini
Devir Alma – Devir Etme Yükümlülüğü 236
- b. Sözleşmede Kararlaştırılan Vade Fiyatını
Ödeme Yükümlülüğü (Uzun Pozisyon) 237
- c. Diğer Yükümlülükleri..... 237
 - i. Dayanak Varlığı Gözden Geçirme ve Tespit Ettiği
Ayıby Takas Üyesine Bildirme Yükümlülüğü 237
 - ii. Dayanak Varlığın Zaptını Takas Üyesine Bildirme
Yükümlülüğü..... 238

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
VADELİ İŞLEM SÖZLEŞMELERİNİN
KURULUŞUNDA MÜŞTERİ – PİYASA/
TAKAS ÜYESİ İLİŞKİSİ VE VADELİ İŞLEM
SÖZLEŞMELERİNİN İFASINDA TAKAS
ÜYESİ – TAKAS MERKEZİ İLİŞKİSİNDE
MEYDANA GELEN İFA İHLALLERİ

§9. GENEL OLARAK TÜRK HUKUKUNDA İFA İHLALLERİ 240

- I. Borcun Hiç İfa Edilmemesi 241
- II. Borcun Gereği Gibi İfa Edilmemesi 246
 - A. Kötü İfa..... 246
 - B. Yan Yükümlülüklerinin İhlali 249
- III. Borcun Vaktinde İfa Edilmemesi 249
 - A. Alacaklının Temerrüdü 250
 - B. Borçlunun Temerrüdü 251

§10. VADELİ İŞLEM SÖZLEŞMELERİNİN KURULUŞUNDA
MÜŞTERİ – PİYASA/TAKAS ÜYESİ İLİŞKİLERİNDE
MEYDANA GELEN İFA İHLALLERİ 253

- I. Müşteri Emrinin Yerine Getirilmemesi 253
 - A. Piyasa/Takas Üyesinin Kusuru ile Müşteri Emrinin
Yerine Getirilmediği Durumlar 254

B. Piyasa/Takas Üyesinin Kusuru Dışında Müşteri Emrinin Yerine Getirilemediği Durumlar.....	257
II. Müşteri Emri İletiminin Gereği Gibi Yerine Getirilmemesi...	258
A. Müşteri Emri İletiminde Kötü İfa.....	258
1. Emir Türünün Yanlış Girilmesi Sebebiyle Emrin Eşleşmemesi	258
2. Limitli Emirde Limit Fiyatına Aykırı İşlem Gerçekleştirilmesi.....	259
B. Müşteri Emri İletiminde Yan Yükümlülüklerinin İhlali... 260	
1. Aydınlatma ve Risk Açıklama Yükümlülüğünün İhlali	260
2. Müşteri Emrinin İletiminde Bilgi ve Hesap Verme Yükümlülüğünün İhlali	263
3. Müşteri Emrinin İletiminde Müşterilere Eşit Davranma Yasağının İhlali	264
4. Müşteri Emir Vermediği Halde İşlem Yapılması (Talimatsız İşlem)	264
III. Müşteri Emrinin Zamanında Yerine Getirilmemesi.....	267
§11. VADELİ İŞLEM SÖZLEŞMELERİNİN İFASINDA TAKAS ÜYESİ – TAKAS MERKEZİ İLİŞKİSİNDE MEYDANA GELEN İFA İHLALLERİ	268
I. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde İmkânsızlık.....	269
A. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde İmkânsızlığın Doğum Anına Göre İmkânsızlık Durumları.....	269
1. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Başlangıçtaki İmkânsızlık	269
2. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Sonraki İmkânsızlık.....	271
B. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde İmkânsızlığın Sebebine Göre İmkânsızlık Durumları	273
1. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Maddi İmkânsızlık	273
2. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Fiili İmkânsızlık.....	277
3. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Hukuki İmkânsızlık.....	277

II. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Ayıp	278
A. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Maddi Ayıp.....	280
B. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Ekonomik Ayıp.....	280
C. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Hukuki Ayıp.....	281
III. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Temerrüt	282
A. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Alacaklının Temerrüdü.....	282
B. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Borçlunun Temerrüdü	283
1. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Temerrüt Durumları....	286
2. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Temerrüt Durumunda Başvurulacak Usuller	288
3. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde Temerrüt Durumunun Sonuçları.....	291
4. Takas Merkezinin Kendi Pozisyon Kapatması	292
5. Takas Merkezinin Mali Sorumluluğu	292
6. Garanti Fonu	294
7. Temerrüt Cezası	295
§12. VADELİ İŞLEM PİYASASI İLİŞKİLERİNDE UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM MEKANİZMALARI VE İSPAT ...	296
I. Vadeli İşlem Piyasası İlişkilerinde Uyuşmazlık Çözüm Mekanizmaları.....	297
A. Müşteri – Piyasa/Takas Üyesi İlişkilerinde Uyuşmazlık Çözüm Mekanizmaları	297
1. Borsa İstanbul İç Çözüm Yolu.....	299
2. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB)	300
3. Adli Yargı Yolu	301
4. Tahkim Yolu	303
B. Takas Merkezi – Takas Üyesi İlişkilerinde Uyuşmazlık Çözüm Mekanizmaları.....	304
1. Borsa İstanbul İç Çözüm Yolu.....	305
2. Adli Yargı Yolu	308
3. Tahkim Yolu	308

II. Vadeli İşlem Piyasası İlişkilerinde İspat	309
SONUÇ	313
KAYNAKÇA	321